

Copertă și
tehnoredactare:
Valentin Dan

© Marcel Petrișor - 2019
© A. F. M. C. «Christiana»
pentru prezenta ediție

Editura Christiana
Str. Theodor Sperantia 104,
bl. S26, sc. 3, ap. 66, sector 3, București, cod 030939;
tel.: 021/3225798; e-mail: editurachristiana@yahoo.com;
www.editurachristiana.ro

Director literar:
Răzvan Codrescu

ISBN: 978-606-013-012-3

MARCEL PETRIȘOR

PETRE TUTEA

SACERDOTUL FĂRĂ PAROHIE

CU UN PROLOG EDITORIAL DE
RĂZVAN CODRESCU

**EDITURA CHRISTIANA
BUCUREȘTI – 2019**

Sumar

Prolog editorial 5

Sacerdotul fără parohie
(Petre Tuțea aşa cum l-am cunoscut) 13

Anexe
Petre Tuțea: *Despre filosofi și filosofie* 105
Petre Tuțea: *O întîlnire cu Brâncuși* 111

În loc de postfață:
Petre Tuțea – o consemnare 121

Petre Tuțea – repere bibliografice 133

Dar neamul acesta îl binemerită, oare, pe cît l-a fost el iubit? E posteritatea lui Petre Tuțea vie, cuviincioasă, creatoare? Cînd să-l îngroape în cimitirul satului natal, au constatat că sicriul era mai mic decît trupul neînsuflețit, iar groapa era mai mică decît sicriul! Cînd să fie sărbătorit la centenarul nașterii, în octombrie 2002, tot la Boteni, i s-a dezvelit solemn numai soclul, pentru că bustul... nu era gata⁸!

Cartea de față – cu care autorul își împlinește o datorie de suflet – încearcă să netezască, fără lungimi și fără ditirambi, calea unei posterități mai bune, pe care Petre Tuțea, „sacerdotul fără parohie“, o merită cu prisosință – și care ne obligă pe toți cei care l-am cunoscut.

Răzvan Codrescu

⁸ Iar cînd a fost în sfîrșit gata, mai toată lumea a căzut de acord că mai bine n-ar fi fost gata niciodată!

SACERDOTUL FĂRĂ PAROHIE

(Petre Tuțea aşa cum l-am cunoscut)

Petre Țuțea și Marcel Petrișor, sfîrșitul anilor '70
(fotografie trimisă de domnul Mihai Floroiu)

Cine să-l poate uita pe Petre Țuțea?

De altfel, chiar și maică-sa, preoteasă, văduvă și analfabetă din Muscel, îi spunea nu știu cărui primar, la un recensămînt agricol, că nici ea nu-i prea dumită în privința asta, doar că „el, băiatul ei, știe carte pentru tot județul“.

Or, și-n România, întrebarea sau nedumerirea privind persoana sau personalitatea lui Petre Țuțea, dacă va fi sau nu uitată în scurgea vremii, ar putea suna cam tot aşa cum ar suna în Grecia, sau cum ar fi sunat în Antichitatea greco-romană, o întrebare de același gen privind viața și opera lui Socrate.

Iar dacă răspunsul la o astfel de întrebare ar fi stîrnit uimire pe frunțile grecilor, cu atît mai mult azi, în România, el ar stîrni pe fruntea celor interesați de destinul și perenitatea lui Petre Țuțea aceeași nedumerire.

De altfel, cine n-a auzit de el sau cine nu l-a cunoscut și dincolo, și dincoace de Cortina de Fier? Și atunci, cine să-l uite, când și el, asemenea ilustrului erou al Antichității, a preferat, când a fost prigonit, să moară decît să fugă de la fața locului. Făcea doar parte din destinul poporului său, pe care-l socotea „marșul triumfal al lui Dumnezeu pe pămînt“. Cu toate că,

atunci cînd îl bărbierea vecinul neprînceput în ale frizeriei și-l trăgea de barbă, blestemele ce ieșeau din gura bătrînului la adresa aceluiași popor nu erau deloc de lepădat din punct de vedere lingvistic. Că zicea: „Am făcut treisprezece ani de pușcărie pentru el și azi, băga-mi-aș picioarele în interesele lui, mă mai pune să mă și bărbieresc săptămînal...“.

Cu marea putere de iubire care-i dubla inteligența, era în stare să-i ierte oricui, orice, dar cu condiția ca adversarul să-și recunoască nu atît vina, cît imprudența de a-l fi atacat fără să știe cu cine are de-a face: „Cu-n prost“, zicea el cu umor.

Nu-l pot uita cum, odată, întîlnindu-se cu un subtil intelectual autohton care-i spusese, plin de sine, că născocise un sistem filosofic bazat pe o singură idee, îi zisese aceluia, zîmbindu-i compătimitor..

– Pe o singură idee?! Domnule, nu te supăra, dar, după părerea mea, nimeni și nicio dată n-a putut și nici n-ar putea construi un sistem bazat pe o singură idee.

– Nici chiar Bergson? – se miră subtilul intelectual (*Même pas Bergson?*).

– *Même pas Bergson! Ce juif obscur qui nous apprend l'art de ne pas penser!* – i-o reteză scurt

bătrînul atît de bîrfit de resuscitatele rămășițe ale intelighenției dîmbovițene.

Și totuși, nu cu astfel de isprăvi începea marea lui poveste; ci cu faptul că-l adusese mă-sa pe lume în Botenii Muscelului, pentru toți cei care habar n-aveau pe cine le trimisese Dumnezeu în ogradă, ca să le ducă vestea peste mări și țări. Las' că, la drept vorbind, nici el nu prea știa de ce se născuse acolo și nu altundeva...

Ținea însă atît de mult la musceleni încît, odată, întrebîndu-l un tînăr cum e corect să se spună: „ei știe“ sau „ei știu“, se pare că i-ar fi spus așa:

- Mă, tu de unde ești?
- Din Muscel, nene! – îi răspunse omul, întrebîndu-se ce legătură are întrebarea cu locul nașterii lui.
- Și la voi, acolo, cum se spune, *ei știe* sau *ei știu*?
- Ei știe, nene!
- Atunci, aşa-i corect!
- De ce?
- D-aia! Pentru că și dialectul de bază al limbii române e cel muscean.
- Da' ăia ce nu-s de aicea, cum zice? Ăia de la București.

– Äia au uitat de unde se trag și unde se îndreaptă și aşa zic, că știu că nu știu nimic.

Atâtă își iubea bătrînul obîrșia, încît își căuta în ea și motivațiile lingvistice. Fără a face însă caz de ea sau de etnicitate, l-a uimit odată cu-n răspuns șugubăț și pe Noica, „codoșul fai-mei mele literare“, cum se amuză să-i spună el filosofului de la Păltiniș.

Ne-ntîlnisem, întîmplător, într-o cafenea de pe Calea Victoriei. Și Noica, bucuros și entuziasmat de ceea ce izbutise să aranjeze, pe plan cultural, cu stăpînirea, îi zice lui Țuțea:

– Măi, Petrică, uite ce-am făcut eu azi cu cei de la Ministerul Culturii. Am reușit să-i conving să nu distrugă Mănăstirea Văcăreștilor și să ne lasă să deschidem în ea o Academie Neoplatonică! Ce zici? Ce părere ai? N-ar fi grozav? În loc de niște dărâmături pentru edili și arheologi, mai bine...

Și nea Petrache, fără a mai sta o clipă pe gînduri, știindu-l pe Dinu cam grecotei de origine, îi zice:

– Perfect! Bine ai făcut! De acord, dar cu o condiție (la care, Noica tresărise): ca-n acea Academie Neoplatonică din plin tîrg al Bucăreștilor să punem paznici niște panduri. Ce zici?

Și cei doi filosofi s-au despărțit zîmbind fiecare cu-n subînțeles subversiv: Dinu Noica bucurîndu-se că-l stîrnise pe Țuțea cu propunerea-i helenistică, iar Țuțea satisfăcut că-l înțepase cu-n venin autohton muscelean.

Cum să se tachineze altfel intelighenția bucureșteano-dîmbovițeană, ei, cavalerii atîtor cauze pierdute? Că altminteri, Țuțea se bucura ca un copil ori de câte ori își aducea aminte de vreo festă pe care cineva i-o jucase lui sau altcuiva. Ca Petre Pandrea lui Keyserling, filosoful baltic, pe care-l cunoșteau amîndoi și care fondase faimoasa *Académie de la Sagesse*, la Marea Nordului.

Invitați acolo, Pandrea și Țuțea erau oaspeți de mare prestigiu intelectual. Și la prima conferință, Pandrea dă să se remарce ca mare specialist în fenomenologia hegeliană. Țuțea însă, simplu asistent, rîdea la intervențiile fiecărui, mai ales ale lui Pandrea, care-l făcuse praf pe un biet leton care se hazardase să-l prezinte pe Hegel, confundîndu-l cu Hekel. Și atît așteptase Pandrea, că nici nu-și terminase bine bietul leton spicul, că sare el la catedra la care perorase nordicul șincepe să-i sublinieze toate greșelile pe care conferențiarul leton habar n-avea că le făcuse.

Publicul auditor era uluit, neașteptîndu-se deloc la aşa ceva.

Şi Keyserling, la sfîrşitul ciclului de conferinţe pe care-l organizase, îi invită discret în biroul său pe Pandrea şi pe Tuțea. Şi adresîndu-li-se amîndorura, deşi-l viza mai mult pe Pandrea, îi întrebă:

– De unde veniţi în rada mea filosofică, domnilor?

– De la Berlin! – se grăbise Pandrea să-i răspundă, mirat de întrebare.

– Aha! – exclamă Keyserling. Tot obraznici aţi rămas, pe acolo, prin lumea hegeliană, tot neruşaţi?...

Şi ar mai fi adăugat ceva dacă Pandrea, iritat şi surprins de felul în care li se vorbise, nu l-ar fi întrerupt:

– Cum adică?

– Simplu, domnule Pandrea – continuă Keyserling. Cum se face că dumneavastră, gînditor valah, tobă de carte, monstru hegelian, am putea zice, v-aţi permis să-l nimiciţi pe colegul leton pentru cîteva inexactităţi de ordin informaţional? Ce cutezanţă teutonică! Vina este, desigur, a mea – a continuat el –, că nu v-am prevenit de la bun început c-aici, la noi,

în Nord, în rada noastră baltică, la ciclul de conferinţe pe care l-am iniţiat, am invitat tot felul de „ambarcaţiuni“ intelectuale, de la cuirase impresionante, la biete corăbioare avide de aventuri spirituale. Iar dumneavoastră, domnule Pandrea, ditaï cuirasatul blindat cu hegelianisme, v-aţi repezit ca un corsar pe biata ambarcaţiune turistică a invitatului meu. Or, act cavaleresc a fost ceea ce aţi făcut azi, aici? – a sfîrşit Keyserling dojana.

Pandrea rămăsese mut, cu tot orgoliul lui de oltean germanofil, din care nici nu voia să iasă.

Şi Tuțea îl întepase rîzînd:

– Aşa-ţi trebuie, dacă ai ținut să te umfli-n pene cu ceva ce voi, oltenii, încă nu aveţi din belşug!

* * *

Zadarnic însă, pentru că, altădată, sărind în timp peste ruginita Cortină de Fier ce căzuse peste Estul Europei, într-o altă încisoare transilvană, unde picase ca musca-n lapte, Pandrea se lăuda, în memoriile pe care şi le scria, că „le scrie cu lampa eternităţii pe masă“... Este

vorba de cea din anii 1960–1964 de la Aiud, din perioada Reeducării în masă a deținuților politici români din acea vreme.

Or, contemporanii știau că, în acel loc de recluziune, lampa eternității pe care „scria” el era o biată gamelă care nu stătea acolo degeaba... la îndemîna oricui... Dar despre Pandrea, Tuțea n-a mai spus de atunci numic. A tăcut. *De mortuis nil nisi bene.*

Colonelul Crăciun însă, directorul de atunci al penitenciarului Aiud, într-o altfel de alocuțiune, în fața deținuților politici din acea vreme, cu gîndul la trecutul burghez, spunea: „Tuțea și Pandrea, adversari politici odinioară, cînd era vorba de lezarea vreunui dintre ei, știau să se susțină. Așa a fost cazul lui Lucrețiu Pătrășcanu, în septembrie 1940, cînd legionarii au luat puterea în România și l-au arestat pe Coca (cum i se spunea lui Pătrășcanu în familia în care el era cunyat cu Pandrea). Ce a făcut Pandrea? A dat fuga la Tuțea, iar acesta, generos cum era, a dat fuga la Alecu Ghika, șeful Siguranței legionare de pe atunci, și Coca Pătrășcanu a fost eliberat în douăzeci și patru de ore.

– Așa erau relațiile dintre adversarii politici burghezi! – a mai oftat Crăciun. Altfel

PETRE TUȚEA – SACERDOTUL FĂRĂ PAROHIE

spus, dușmani, dușmani, burghezii āia, dar cînd dușmanii mai erau și prieteni, altfel stăteau lucrurile. Or, la noi, la comuniști, aşa ceva nu se-nghite...

Numai că, ceea ce nu s-a spus atunci, zîmbea Petre Tuțea la aceste amintiri, era faptul că și el, și Pandrea, și Crăciun făcuseră mare opozitie intrării ungurilor în Ardeal după Dictatul de la Viena. Ba, Crăciun era chiar în cămașă verde și cu diagonală. Dar cine mai voia, acolo, să-și aducă aminte de aşa ceva? Și-n nici un caz Crăciun sau Pandrea, germanofilul oltean. Ce vremi! Altfel, cu memoria lui zglobie și plin de umor cum era, cum să nu-și fi putut păstra Tuțea integritatea fizică și psihică într-o stare atât de bună? Avea haz chiar și atunci cînd își amintea de postura-i de cerșetor în haine negre, pe la Uniunea Scriitorilor din București, unde președintele Zaharia Stancu îl încadrase, rîzînd și el, în rîndul „filosofilor scriitori desueți“. Pe Tuțea! Cel care, la Berlin, prin 1939, discuta critic cu Oswald Spengler „Declinul Occidentului“ (*Untergang des Abendlandes*); sau cu Carl Schmitt (specialist în Drept Constituțional) despre „Derapajul democrației și al politicii în lumea contemporană“; ori cu Nae Ionescu,